

خودآرایی و خودنمایی از دیدگاه اسلام

دکتر محمدرضا ابراهیم‌نژاد
عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبائی

چکیده:

ارزش‌های اسلامی در زمینه «خودآرایی و خودنمایی» پرسش‌های زیادی را به همراه داشته است. خودآرایی امری فطری است و از دیدگاه اسلامی آرایش وجه مطلوب و غیرمطلوب دارد که متون اسلامی، مصداق‌ها، آثار و حدود هر یک را تعیین نموده است. خودنمایی نیز برخاسته از حب ذات و دارای اقسامی است. متون اسلامی خودنمایی مثبت را تأیید و خودنمایی‌های زیانمند را محدود ساخته است. در مجموع مبحث خودآرایی و خودنمایی از مباحث اخلاق اسلامی است که نوعاً با یکدیگر و مقارن هم ظهور می‌کنند اما دو مفهوم و دو واقعیت متمایزند.

کلید واژه: خودآرایی. خودنمایی. خوداثباتی. آرایش. محدودیت.

مقدمه

بخشی از ارزش‌های اسلامی در زمینه خودآرایی و خودنمایی است. این قسم ارزش‌ها که مرتبط با اعضای ظاهری انسان است در مورد مردان و زنان فی‌الجمله متفاوت است لذا اصل حکم و ارزش و تفاوت و تمایز آن بین مردان و زنان پیوسته مورد سؤال و پرسش است اختصاراً چنین سؤال می‌گردد: «چرا اسلام پیروان خود را در آرایش و خودنمایی آزاد نگذاشته است و آنان را محدود نموده است و چرا در این زمینه زنان را بیش از مردان محدود ساخته است؟» در این مقاله نظر اسلام و فلسفه آن را در هر دو مرحله (اصل حکم و محدودیت بیشتر زنان) به اختصار بیان می‌کنیم. لکن لازم به ذکر است که خودآرایی و خودنمایی نوعاً با یکدیگر و مقارن هم ظهور می‌کنند اما دو مفهوم و دو واقعیت متمایزند. در اینجا نیز به همین کیفیت بررسی خواهد شد. در آغاز هر یک از دو امر به لحاظ مصادیق بررسی شده و سپس فلسفه محدودیت زنان را پیرامون مجموع دو امر بیان خواهیم نمود.

خودآرایی و حدود آن:

خودآرایی امری فطری است و سمت و سوئی با سرشت انسان دارد. عموم افراد تمایل و گرایش به جمال و زیبایی دارند و این گرایش در نهاد همگان وجود دارد و از آن به حب جمال، زیباپرستی و زیبایی ستائی تعبیر می‌شود. بر اثر این تمایل است که انسان آنچه را زیبا بداند دوست دارد و دوست دارد که خود نیز از جمال و زیبایی کامل و همه‌جانبه بهره‌مند باشد. لکن مانند تمایلات و گرایش‌های دیگر ممکن است دچار افراط و زیاده روی یا تفریط و رکود - و سرخوردگی - شود، احکام و تعالیم اسلام با تعیین حدود و ضوابطی از هرگونه انحراف پیش‌گیری کرده و سلوک و رفتار انسان مسلمان را تعدیل نموده است و می‌توان گفت از نظر ضوابط اسلامی آرایش، دو قسم است: مطلوب و ناپسند. نمونه‌هایی از هریک را به اختصار یادآور می‌شویم:

آرایش مطلوب:

مواردی از خودآرایی که مطلوب شمرده شده است عبارتند از:

۱- **آراستگی در عبادت:** در روایات اسلامی تأکید شده است بر اینکه انسان مؤمن جهت انجام عبادت بدن و لباس خویش را پاکیزه کند، از بوی بد دور سازد، خویشتن را معطر و خوشبو و آراسته گرداند^(۱).

در سیره و روش عبادی امام مجتبی (ع) چنین روایت شده است:

«كان الحسن بن علی (ع) اذا قام الى الصلاة لبس أجود ثيابه فقیل له يا ابن رسول الله لم تلبس

أجود ثيابك؟ فقال إن الله جميل يحب الجمال فأتجمل لربي و هو يقول «خذوا زينتكم عند كل مسجد» فأحب أن ألبس أجود ثيابي»

حسن بن علی (علیهما السلام) هنگامی که برای نماز به پا می‌خواست بهترین لباس خویش را می‌پوشید از او پرسیده شد: چرا بهترین لباس خود را می‌پوشید؟ پاسخ داد خداوند زیبا است و جمال و زیبایی را دوست دارد. لذا برای پروردگرم خودم را آراسته می‌گردانم و خداوند می‌فرماید «هنگام رفتن به مسجد زینت خود را بردارید» بدین خاطر دوست دارم بهترین لباسم را بپوشم.^(۲)

۲- آراستگی در ملاقات: در روایات اسلامی توصیه شده است که فرد مؤمن در ملاقات و دیدار برادر دینی اش برای او حرمت بدارد از او تجلیل کند و بدین منظور خود را مزین و آراسته گرداند. در کلامی از امیر مؤمنان (ع) چنین آمده است:

«لیتزين احدکم لأخيه المسلم اذا أتاه کما يتزين للغریب الذی یحب ان یراه فی احسن الهیئة». هر یک از شما هنگام آمدن برادر مسلمانش باید خود را مزین و آراسته گرداند آن گونه که خویشتن را می‌آراید برای دیدار فردی غریب که دوست دارد او را در بهترین هیئت ببیند.^(۳)

۳- آراستگی در خانواده: دین مقدس اسلام آراستگی در زندگی خانوادگی را نیز مورد تأکید قرار داده و مطلوب شمرده است. به هر یک از زوجین توصیه شده است تا برای کسب رضایت خاطر همسر، خویشتن را از جهت بدن و لباس مزین و آراسته گرداند. این رفتار به اندازه‌ای مهم و مطلوب است که در پاره‌ای از روایات فلسفه و آثا مثبت آن، همچنین آثار منفی بی‌توجهی به این کار بیان شده است. با اندکی تأمل و عنایت به تنوع‌جویی انسان و تعهد و پذیرش زوجین اکتفا به زندگی خانوادگی تا پایان عمر را به خوبی لزوم و بلکه ضرورت این توصیه ارزشی اسلام روشن خواهد شد. امام کاظم (ع) در این مورد فرموده است:

«ان التهیأ مما یزید فی عفت النساء و لقد ترک النساء العفة بترک از واجهن التهیئة»^(۴) به حق آراستگی شوهران از اموری است که سبب افزایش پاکدامنی زنان می‌گردد و عده‌ای از زنان بر اثر ترک آراستگی از جانب شوهران، عفت و پاکدامنی را رها نموده‌اند.

آرایش ناپسند:

آرایش ناپسند بیشتر از جهت افراط و زیاده روی در خودآرایی و یا نابجا بودن آن است زیرا بیشتر افراد به اقتضای فطرت به این امر گرایش و تمایل دارند و به وجود این تمایل در دیگران نیز توجه و آگاهی دارند لذا از این زمینه ممکن است جهت فریب دادن دیگران نیز استفاده کنند، بدین جهت احکام اسلامی گسترده تر و بیانات آن بیشتر است. موارد زیر نمونه‌هایی از آرایش ناپسند است که در تعالیم اسلامی معرفی و یادآوری شده است.

(۱) خودآرایی برای بیگانگان: بارزترین مصداق آرایش مذموم، خودآرایی زن جهت

جلب توجه مرد یا مردان نامحرم و بیگانه است. تعلیمات اسلامی از این کار به بدی یاد نموده، عقوبت آخرت و آثار زینبار آن در زندگی دنیا را خبر داده‌اند. در روایتی از امیرمؤمنان (ع) آمده است که فرمود:

«نهی رسول الله... أن تخرج المرأة من بيتها بغير إذن زوجها فإن خرجت لعنها كل ملك في السماء وكل شيء تمر عليه من الجن والإنس حتى ترجع إلى بيتها. ونهی أن تتزين لغير زوجها فان فعلت كان حقاً على الله عزوجل أن يحرقها بالنار...» ۵ پیامبر خدا (ص) نهی نمود که زن بدون اذن شوهرش از خانه بیرون رود، و اگر بیرون رفت تا وقتی به خانه باز گردد، تمام فرشتگان آسمان و تمام آنچه از جنیان و آدمیان که از آنها عبور کند او را لعن می‌کنند. همچنین در روایتی از امام صادق (ع) رسیده است که فرمود:

«أیما امرأة تطيب لغير زوجها لم تقبل منها صلاة حتى تغتسل من طيبها كغسلها من جنابتها.»^(۶) هر زنی که خود را برای غیر شوهرش خوشبو گرداند، هیچ نمازی از او پذیرفته نمی‌شود تا وقتی خودش را از خوشبوکننده‌ای که به کار برده (کامل) بشورد آن گونه که از جنابت خود غسل می‌کند.

این عمل به اندازه‌ای ناپسند و زیان آور است که خداوند مصداقها، شیوه‌ها و چگونگی رفتار برخی زنان خود آرا و خود نما را بیان کرده و از آنها نهی نموده است. در آیه‌ای از قرآن کریم چنین آمده است:

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَنْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا لِيُضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ^(۷)

و به زنان با ایمان بگو چشمهای خود را (از نگاه هوس آلود) فرو گیرند و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را جز آن مقدار که ظاهر است آشکار نمایند و (اطراف) روسری‌های خود را بر سینه خود افکنند (تا گردن و سینه با آن پوشانده شود) و زینت خود را آشکار نسازند مگر برای شوهرانشان... و آنها هنگام راه رفتن چنان پای نکوبند تا زینتی که پنهان داشته اند معلوم گردد. و همگی به سوی خدا باز گردید ای مؤمنان تا رستگار شوید.

۲- خودآرایی تدلیس: نمونه دیگر از آرایش ناپسند آرایش تدلیس است که غالباً به هنگام ازدواج انجام می‌گیرد. در این اقدام فرد تدلیس گر، عیب، زشتی و زیاد بودن سن خویش را پوشانده و خود را نسبتاً سالم، زیبا و جوان نشان می‌دهد تا فرد یا افرادی را به ازدواج با

خویشتم تمایل سازد. این اقدام مصداقی از تدلیس است و آثار وضعی و حقوقی به همراه دارد که در مباحث فقهی و حقوقی به تفصیل بیان می‌گردد. علاوه بر آن گناه و معصیت و رفتاری ناپسند است.^(۸)

نتیجه بحث:

از آنچه گفته شد به این نتیجه می‌رسیم که خودآرائی از تمایلات و خواسته‌های طبیعی انسان است و چنانچه در حدود و چارچوب صحیح و اسلامی مراعات گردد برای رضایت و سعادت فرد و خانواده و جامعه سودمند است. همچنین مشخص شد تعالیم اسلامی برای خودآرائی زنان مسلمان حدود و شرایط دقیق‌تر و بیشتری قرار داده است. فلسفه این دقت و تأکید را همراه با فلسفه تفاوت در خودنمائی بیان خواهیم نمود.

خودنمایی:

خودنمائی به لحاظ منشأ و مصادیق و رفتار فرد قابل تقسیم و بررسی است.

منشأ خودنمائی:

خودنمائی ریشه در ذات و سرشت انسان دارد و برخاسته از حب ذات است. با این فرایند که حب ذات و خودخواهی اگر زیر پوشش معرفت و آگاهی کامل قرار نگیرد تشدید شده به عجب و خودپسندی منتهی می‌گردد^(۹). سپس بر اثر خودپسندی، فرد از تعریف و تمجید و ستایش دیگران نسبت به خود لذت می‌برد و این احساس تا جایی زیاد می‌گردد که هرگونه تأیید پسندیدگی خویش توسط دیگران خواه با زبان یا نگاه و جلب توجه و فریفتگی را دوست دارد. در نتیجه می‌کوشد به هر وسیله شده توجه دیگران را به خویش جلب و آنان را به تحسین و ستایش خویش بکشاند. (این واقعیت در شخصیت و رفتار کودکان خردسال به خوبی مشهود است). تنها چیزی که می‌تواند از بروز حب ذات پیشگیری کند و آن را آرام و مستور نگه دارد تربیت صحیح، رشد عقلانی کافی، داشتن نگرش والا و همت بلند است. این سیر طبیعی در عموم افراد است. اما در بعضی افراد خودنمائی به صورتی حاد و شدید و با تعمد و التفات همراه است. این ممکن است معلول انگیزه ای منفی و یا به منظور هدفی مثبت باشد که به ترتیب چنین است:

- **عقده حقارت:** گاهی خودنمایی رفتاری انفعالی است یعنی پدیده روانی دیگری باعث تشدید خودنمائی است و آن احساس تحقیر در پیشینه زندگی است. چنانچه فرد تصور کند که در برهه-ای از زندگی از جانب دیگران تحقیر شده ست و دیگران مانع شده‌اند که او به منزلت و جایگاه شایسته اجتماعی خویش دست یابد. اکنون در مقام آن برآمده تا از راه خودنمائی

خسارت‌های گذشته را جبران نماید.^(۱۰)

- **خود اثباتی:** خودنمایی عده‌ای نیز بدین خاطر است که تصور می‌کنند شخصیت حقیقی و کمالات انسانی آنان در نزد دیگران ناشناخته است و در نتیجه ارج و احترام شایسته فرد حفظ نمی‌گردد یا مسئولیت و اختیارات شایسته و کافی به او سپرده نمی‌شود و از وجود او به شایستگی بهره نمی‌برند. بدین جهت ضروری و منطقی می‌داند که خویشان را به آنان معرفی سازد تا او را بشناسند و این اقدام خود را با شواهد و ادله‌ای از منابع دینی - که توصیه به تعریف و شناساندن خود در موارد لازم نموده اند - تأیید می‌کند.^(۱۱)

اقسام خودنمایی:

خودنمایی اگرچه زمینه‌اش در همگان هست اما بروز آن در همگان یکسان نیست بلکه انواع و اقسامی دارد که مهمترین آنها در سه بخش وجود دارد:

۱- **خودنمایی ضمنی:** خودنمایی گاهی به صورت ضمنی و غیرمستقیم انجام می‌گیرد. ساختن منزل باشکوه، داشتن و استفاده از مرکب و ماشین‌های مدرن، زیبا و گرانبه نمونه‌ای از خودنمایی است. پیشوایان اسلام این روش و خصلت را نکوهیده و مذمت نموده‌اند.^(۱۲)

۲- **خودنمایی رفتاری:** گفتن سخن و اقدام به کاری که نظر دیگران را به خود جلب کند و از خود شخصیتی بزرگ ترسیم کند نوع دیگری از خودنمایی است و به لحاظ اخلاقی و دینی دارای آثاری است از جمله آنکه:

الف - سُمعه: ممکن است کار نیک و عمل شایسته‌ای را انجام داده است و تصور می‌کند دیگران بی‌خبرند لذا با گفتن سخنی و بازگو کردن، آن عمل را به اطلاع دیگران می‌رساند. این اقدام اگر در زمینه عبادت باشد «سُمعه» نامیده می‌شود و ارزش معنوی عبادت را مخدوش می‌سازد.^(۱۳)

ب- ریا: همچنین ممکن است در منظر و در مقابل چشم دیگران اقدام به انجام کاری کند تا نظر آنان را جلب کند. این اقدام اگر در مورد عبادات الهی و به هدف این باشد که افراد او را انسانی با ایمان و اهل عبادت بپندارند اقدامی ناپسند است و به آن «ریاکاری» گفته می‌شود و چنین عبادتی باطل و بی‌ارزش است.^(۱۴)

۳- **خودنمایی عینی:** خودنمایی در مرحله واضح و آشکارش با نشان دادن جسم و اندام است. در این صورت فرد، عینا جسم و بدن خویش را در معرض دید و نگاه دیگران قرار می‌دهد غالباً با آرایش و خودآرایی است و تنها در نمایش و آرایش بدن و اندامهای جسمانی خلاصه نمی‌گردد، بلکه با نمایش و آرایش در لباس نیز همراه است. خودنمایی عینی موارد و زمینه گسترده‌ای دارد. به لحاظ اهمیت نمونه‌هایی از آن را به اختصار اشاره می‌کنیم:

الف - لباس شهرت: پوشیدن لباس شهرت یک نوع خودنمایی است یعنی هر فرد جهت

خودنمائی اقدام به پوشیدن لباسی کند که افراد هم شأن، همکار، هم صنف او چنان لباسی ندارند و به اصطلاح انگشت نما گردد. این رفتار گذشته از آنکه نشانه ضعف نفس است و موجب رنجش خاطر، حسد و تنفر دیگران و... است از نظر احکام و ارزش‌های اسلامی مذموم و حرام است. ۱۵. در این زمینه روایات زیادی از پیشوایان اسلامی وجود دارد. امیر مؤمنان علی (ع) فرموده است که: «رسول خدا (ص) مرا از پوشیدن لباس شهرت نهی نمود».^(۱۶)

از امام حسین (ع) نیز چنین روایت شده است:

«من لبس ثوبا یشهره کساه الله سبحانه یوم القیامه ثوبا من النار» هر کس لباسی بپوشد که باعث شهرت او گردد، خداوند سبحان روز قیامت لباسی از آتش بر او می‌پوشاند.^(۱۷)

ب- خودنمائی تشبه: پیوسته افراد انگشت شماری بوده‌اند که چهره و ظاهر خود را مانند افراد جنس مخالف ارائه و نشان داده‌اند مثل آن که زن خود را به چهره و در لباس مرد به عنوان یک مرد نشان دهد یا مرد با تغییر چهره و پوشیدن لباس زنانه خود را زن نشان دهد. این کار به‌طور کلی و در هر حدی باشد از نظر دینی حرام است و (همچنین فردی به لحاظ علمی و روانشناسی مبدل پوش و بیمار تلقی می‌گردد).^(۱۸)

خودنمائی مردان: اگر نگوئیم بیشتر مردان باید بگوئیم بسیاری از مردان به خصوص در دوران جوانی اقدام به این کار می‌کنند. بدیهی است که در اینجا هدف، خودنمائی مرد با انگیزه غریزه جنسی و خودنمائی نسبت به زنان و جلب نظر آنها است و این امر مغایر با تعلیمات و تربیت اسلامی و رفتاری مذموم است. دین اسلام خودنمائی و آرایش مردان را تعدیل به تناسب فطرت و شخصیت طبیعی و انسانی آنها حدود و مرزهایی برای آنان قرار داده است. پوشیدن لباس حریر، تزیین با طلا به هر صورت که باشد بر مردان حرام است.^(۱۹)

قرآن کریم در موارد چندی از جمله خودنمائی قارون را به مذمت یاد نموده است.^(۲۰) همچنین عکس العمل پیامبر گرامی اسلام نسبت به عالمان مسیحی که با لباسهای زربفت و راد مدینه شده و منتظر ملاقات بودند نشانگر مذموم بودن خودنمائی و خودآرائی مردان است.^(۲۱) خودنمائی زنان: برخی از زنان نیز به منظور جلب توجه مردان ممکن است اقدام به خودنمائی کنند اندام خود را ظاهر سازند یا لباسهایی بپوشند که آنان را در نظر مرد بیگانه زیبا جلوه دهد. این اقدام در منابع اسلامی مورد نظر قرار گرفته است و به هر شیوه و کیفیت و کمیت انجام گیرد مذموم و حرام است در اینجا بنا نداریم آیات و روایاتی که از این رفتار سخن گفته و آن را گناه شمرده و کیفر و مجازات آن را بیان کرده اند بیاوریم، زیرا نیازی به ذکر آنها نیست و هدف اصلی ما تبیین فلسفه هر حکم و ارزش است لکن جهت پی بردن بیشتر به اهمیت مسئله نمونه‌ای از آیات قرآن کریم در نهی از خودنمائی زنان را ذکر می‌کنیم:

یا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَ

قُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا وَ قَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَ لَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى . . . (۲۲)

ای همسران پیامبر (ص) شما همچون یکی از زنان معمولی نیستید اگر تقوی پیشه کنید، بنابراین به گونه‌ای هوس انگیز سخن نگویند که بیمار دلان در شما طمع کنند و سخن شایسته بگویند. و در خانه‌های خود بمانید و همچون خودنمایی جاهلیت نخستین (در میان مردم) ظاهر نشوید.

وَ الْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَ أَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (۲۳)

و زنان از کار افتاده ای که امید ازدواج ندارند گناهی بر آنها نیست که لباسهای (رویین) خود را زمین بگذارند به شرط اینکه در برابر مردم خودآرایی نکنند و اگر خود را بپوشانند برای آنها بهتر است و خداوند شنوا و دانا است.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ وَ بَنَاتِكُمْ وَ نِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (۲۴)

ای پیامبر! به همسران و دختران و زنان مؤمنان بگو جلاباب‌ها (روسری‌های بلند) خود را بر خویش فرو افکنند، این کار برای اینکه (از کنیزان و آلودگان) شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند بهتر است و (اگر تاکنون خطا و کوتاهی از آنها سرزده) خداوند همواره غفور و رحیم است.

در پایان بار دیگر یادآوری این نکته مفید است که خودآرایی و خودنمایی زن برای خصوص شوهر و بالعکس به منظور حفظ عفاف و پاکدامنی او، و به گونه‌ای که عوارض و اثرات جانبی منفی آن - مانند بدآموزی فرزندان - فراموش نگردد مذموم نیست بلکه پسندیده و مطلوب است.

فلسفه محدودیت‌ها:

چنانچه در آغاز بحث اشاره شد باید دید چرا دین اسلام عموم افراد را در آرایش و خودنمایی محدود ساخته است و چرا این محدودیت برای زنان بیشتر است.

باید توجه داشت که این حکم ارزشی هماهنگ با کلیه احکام و مرتبط با مجموعه قوانین و ارزش‌های اسلامی است و مبتنی بر جهان بینی اسلامی است بر اساس جهان بینی اسلامی و به اقتضای مجموعه ارزش‌های اسلامی باید زندگی و سلوک فرد و جامعه اسلامی دارای دو

خصیصه باشد: نخست توحیدی بودن آن یعنی ایمان داشتن به یگانگی خداوند و همسو بودن تلاش‌های انسان با ایمان به خدا و با لوازم آن. چنانکه خداوند در آیه ای از قرآن کریم خطاب به پیامبر اسلام فرموده است:

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ^(۲۵)

بگو نماز و تمام عبادات من و زندگی و مرگ من همه برای خداوند پروردگار جهانیان است. شریکی برای او نیست و به همین دستور یافته‌ام و من نخستین مسلمانم.

خصیصه دوم اتحاد و تعاون همگانی است. یعنی کلیه تصمیم‌ها، تلاشها و حرکات هر فرد باید هماهنگ سازگار، مکمل و همسو با تصمیم‌ها، تلاشها و حرکت‌های تمامی افراد جامعه باشد حال اگر خود آرائی و خود نمائی از هرگونه قید و ضابطه‌ای رها باشد اثراتی به همراه خواهد داشت که فاقد ویژگیهای توحید و اتحاد است، از جمله آنکه:

۱- **فردگرایی:** باعث تقویت روحیه فردگرایی، در انسان‌ها می‌گردد در حالی که انسان موجودی اجتماعی است و فردگرایی باحیات و زندگی اجتماعی در تضاد است.

۲- **خودخواهی:** باعث تقویت خودمحوری، پرداختن به خواسته‌های شخصی و بی‌اعتنایی به روحيات، نیازها و خواسته‌های دیگران است و در شرایطی که ممکن نیست تمام افراد جامعه به تمامی خواسته‌های خود برسند و محدودیت‌هایی برای آنان وجود دارد. این تسابق باعث تزاخم و تنازع برای بقا می‌گردد و حال آنکه بر اساس جهان بینی اسلامی انسانها برای بقا به تعاون نیاز دارند.

۳- **افزایش بیماری‌ها:** برخی بیماری‌های روانی و جسمی بروز می‌کند. از جمله آنکه افرادی از مردان و زنان از فطرت و طبیعت سالم و انسانی خود فاصله خواهند گرفت.

فلسفه محدودیت بیشتر زنان:

اگر آثار مثبت و سودمند آراستگی زوجین در صیانت خانواده و پاکدامنی همسران از مفاسد جنسی را در نظر آوریم متقابلاً به این نکته نیز خواهیم رسید که آرایش و خود نمائی زنان در مقابل مردان بیگانه چه آثاری به همراه دارد. این اقدام باعث دلسرد شدن مردان بیگانه و بیننده نسبت به همسران خویش است و در سطح جامعه باعث سست شدن روابط صمیمانه زوجین در خانواده‌ها است و بالتبع موجب منازعات خانوادگی انحلال خانواده و بی‌سرپرستی فرزندان است.^{۲۶} علاوه آنکه این رفتار اگر به صورت مسابقه عمومی درآید و فراگیر شود خود زنان بیش از همه آسیب خواهند دید. [زیرا در بازار رقابت هرگاه عرضه فراوان شد عرضه کنندگانی که

قادر به رقابت نباشند نابود خواهند شد] لذا اگر زنان دوران‌دیشی و تدبر کنند و دچار کوتاه نظری نباشند بیش از مردان و پیش از مردان باید از خودآرایی و خود نمایی در عرصه جامعه و خارج از منزل اجتناب کنند.

خلاصه و نتیجه بحث:

۱- خودآرایی از تمایلات و خواسته‌های طبیعی انسان است چنانچه در حد اعتدال و چارچوب صحیح باشد برای فرد و جامعه سودمند است. بدین منظور تعلیمات اسلامی برای خودآرایی مردان و زنان حدود و ضوابطی مقرر نموده است البته حدود و ضوابط مربوط به زنان دقیقتر و فراگیرتر است.

۲- خودنمایی نیز همچون خودآرایی ریشه در حبّ ذات و سرشت انسان دارد باعث نموده‌ها و رفتارهای بارزی در فرد می‌گردد. ارزش‌های اسلامی از افراط و زیاده‌روی در آن پیش‌گیری نموده است این هشدار و تبّه در مورد زنان بیشتر است.

۳- فلسفه محدودیت بیشتر زنان در مفاسد و آثار زیانبارتر خودآرایی و خودنمایی آنان نهفته است چرا که این اقدام، مردان جامعه و بالتبع خانواده و مثلاً جامعه را دچار اختلال می‌سازد چنانکه مراعات این حدود بر صمیمیت و گرمی روابط زوجین تأثیر مثبت می‌گذارد و اساس خانواده را محکم و استوار خواهد نمود.

پی نوشت ها:

- ۱- بحرانی، سیدهاشم (۱۳۹۳ هـ.ق) البرهان فی تفسیر القرآن جلد ۲، قم المطبعة العلمية، صص ۹۱۰، العروسی الحویزی عبدعلی بن جمعه (۱۳۸۲ هـ.ق) جلد ۲، قم المطبعة صص ۱۸-۱۹.
- ۲- مجلسی، محمدباقر، (۱۴۰۳ هـ.ق) بحارالانوار جلد ۸۰ بیروت، داراحیاء التراث العربی، ص ۱۷۵.
- ۳- صدوق محمدبن علی (۱۴۱۰ هـ.ق) الخصال بیروت مؤسسه الاعلمی للمطبوعات جلد ۲ ص ۱۵۶.
- ۴- العاملی شیخ حرّ (۱۳۹۵ هـ.ق) وسایل الشیعه جلد ۱۴، طهران المکتبه الاسلامیه ص ۱۸۳.
- ۵- صدوق محمدبن علی (۱۴۰۴ هـ.ق) من لا یحضره الفقیه جلد ۴ قم مؤسسه النشر الاسلامی، ص ۶.
- ۶- صدوق محمدبن علی (۱۴۰۴ هـ.ق) من لا یحضره الفقیه جلد ۳ قم مؤسسه النشر الاسلامی ص ۴۴۰.
- ۷- قرآن کریم سوره نور آیه ۳۱.
- ۸- نجفی محمد حسن (بی تا) جواهرالکلام جلد ۳۰ بیروت دار احیاء التراث العربی، ص ۳۸۵، شهید ثانی زین الدین (بی تا) شرح لمعه جلد ۱ ص ۳۱۰.
- ۹- الفاضل الهندی محمد بن الحسن (۱۴۲۰ هـ.ق) کشف اللثام جلد ۷ قم مؤسسه النشر الاسلامی ص ۴۰۰.
- ۹- فلسفی محمد تقی (۱۳۴۸ ش) جوان جلد ۲ تهران هیئت نشر معارف اسلامی ص ۵۵.
- ۱۰- فلسفی محمد تقی (۱۳۴۲ ش) کودک جلد ۲ تهران هیئت نشر معارف اسلامی ص ۵۲.
- ۱۱- سید رضی محمد (۱۳۶۵ هـ.ق) نهج البلاغه (ترجمه فیض الاسلام) تهران چاپخانه آفتاب قضاار ۳۹۲.
- ۱۲- سید رضی محمد (۱۳۶۵ هـ.ق) نهج البلاغه (ترجمه فیض الاسلام) تهران چاپخانه آفتاب صص ۶۶۳ کلام ۲۰۰.
- ۱۳- کلینی محمد بن یعقوب (۱۴۰۱ هـ.ق) اصول کافی بیروت، دارصعب جلد ۲ ص ۲۹۶.
- ۱۴- طبیب سید عبدالحسین (۱۳۹۳ هـ.ق) اطیب البیان تهران بازار شیرازی کتابفروشی اسلام، جلد ۳، ص ۴۱.
- مکارم شیرازی ناصر (۱۳۶۸ ش) تفسیر نمونه جلد ۲۱ تهران دارالکتب الاسلامیه ص ۴۸۷.
- ۱۵- حکیم سید محسن (۱۳۸۹ هـ.ق) مستمسک العروه الوثقی جلد ۵ بیروت داراحیاء التراث العربی، ص ۳۹۳.
- ۱۶- عاملی شیخ حرّ (۱۳۹۵ هـ.ق) وسایل الشیعه جلد ۳ طهران المکتبه الاسلامیه ص ۳۵۸.
- ۱۷- کلینی محمدبن یعقوب (۱۴۰۵ هـ.ق) فروع کافی جلد ۶ بیروت دارالاضواء ص ۴۴۴.
- ۱۸- طباطبائی سید محمد کاظم (۱۳۹۹ هـ.ق) العروه الوثقی جلد ۱، تهران، سوق شیرازی المکتبه الاسلامیه ص ۵۶۸ کی نیا مهدی، (۱۳۷۴ ش) روان شناسی جنائی تهران، انتشارات رشد ص...
- ۱۹- طباطبائی سید محمد کاظم (۱۳۹۹ هـ.ق) العروه الوثقی جلد ۱ تهران سوق شیرازی المکتبه الاسلامیه ص ۵۶۲.
- ۲۰- قرآن کریم، سوره قصص، آیه ۷۹.
- ۲۱- سبحانی جعفر (۱۳۷۲ ش) فروغ ابدیت جلد ۲، قم انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی ص ۴۳۴.
- فلسفی محمد تقی ( ) شرح دعای مکارم الاخلاق ص ۱۴۷.
- ۲۲- قرآن کریم سوره احزاب آیه ۳۳ ۳۲.
- ۲۳- قرآن کریم سوره نور آیه ۶۰.
- ۲۴- قرآن کریم سوره احزاب آیه ۵۹.
- ۲۵- قرآن کریم سوره انعام آیه ۱۶۲.
- ۲۶- آل‌الین تافلر (۱۳۶۲ ش) موج سوم (ترجمه شهیندخت خوارزمی) تهران، نشر نو، ص ۲۹۶ و ص ۳۱۰.

المكتبة الإسلامية

- ۱۳- العروسی الحویزی عبد علی بن جمعه نورالثقلین (۱۳۸۲هـ)، قم، المطبعة العلمية
- ۱۴- العیاشی، محمدبن مسعود، التفسیر العیاشی (۱۴۱۱ هـ) بیروت، مؤسسة الاعلمی للمطبوعات
- ۱۵- فلسفی محمدتقی، جوان جلد ۲ (۱۳۴۸ ش) تهران، هیئت نشر معارف اسلامی
- ۱۶- فلسفی محمد تقی، شرح دعای مکارم الاخلاق ( )
- ۱۷- فلسفی محمدتقی کودک جلد ۲ (۱۳۴۲ ش) تهران، هیئت نشر معارف اسلامی
- ۱۸- الفاضل الهندی محمدبن الحسن، کشف اللثام (۱۴۲۰ هـ ق) قم، مؤسسة النشر الاسلامی
- ۱۹- کلینی محمدبن یعقوب، فروع الکافی (۱۴۰۵ هـ ق) بیروت، دارالأضواء
- ۲۰- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی (۱۴۰۱ هـ ق)، بیروت، دار صعب.
- ۲۱- کی نیا، مهدی، روانشناسی جنائی (۱۳۷۴ ش)، تهران، انتشارات رشد
- ۲۲- مجلسی محمد باقر، بحارالانوار (۱۴۰۳ هـ)، بیروت، داراحیاء التراث العربی.
- ۲۳- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه (۱۳۶۸ ش)، تهران، دارالکتب الاسلامیة
- ۲۴- نجفی محمد حسن، جواهرالکلام (بی تا) بیروت، دار احیاء التراث العربی

فهرست منابع:

- ۱- قرآن کریم
- ۲- بحرایی، سید هاشم، البرهان فی تفسیر القرآن (۱۳۹۳ق)، قم، المطبعة العلمية
- ۳- Alvin Toffler، آلوین تافلر، موج سوم (۱۳۶۲ش)، تهران، نشر نو، ترجمه شهیندخت خوارزمی
- ۴- الحکیم، السید محسن، مستمسک العروة الوثقی (۱۳۸۹ هـ) بیروت، داراحیاء التراث العربی
- ۵- سبحانی، جعفر، فروغ ابدیت (۱۳۷۲ ش) قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.
- ۶- سید رضی محمد، نهج البلاغه، ترجمه فیض الاسلام (۱۳۶۵ق)، تهران، چاپخانه آفتاب
- ۷- شهید ثانی زین الدین، شرح لمعه (بی تا)
- ۸- الصدوق، محمدبن علی، من لا یحضره الفقیه (۱۴۰۴ هـ ق) قم، مؤسسة النشر الاسلامی
- ۹- الصدوق، محمدبن علی، الحضان (۱۴۱۰ هـ ق) بیروت، مؤسسة الاعلمی للمطبوعات
- ۱۰- طباطبائی، سید محمد کاظم، العروة الوثقی (۱۳۹۹ هـ ق) تهران، سوق الشیرازی المكتبة الإسلامية
- ۱۱- طیب، سید عبدالحسین، اظہار البیان (۱۳۹۳ هـ ق) تهران، بازار شیرازی کتابفروشی اسلام
- ۱۲- العاملی شیخ حرّ، وسایل الشیعه، (۱۳۹۵ هـ ق)، طهران،

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی